

Pápuáktól a Pioneerig

A Szegeden megjelenő Nyelvészeti Füzetek harmadszülöttje azzal a céllal jött a világra, hogy nyelvről-írásról, kommunikációról-társadalomról, stílusról és nyelvi változásokról közvetíten ismeretanyagot a nem magyar szakos hallgatóknak, ám a művet végigolvasva meggyőződhetünk róla, hogy ennél jóval többet nyújt, s nem is csak a diákok forgathatják haszonnal.

Mert miről is van szó? Nem általában a nyelv(észet)ről, szorgalmas hallgatóknak szánt, komoly oktató-kutatók írta tankönyvről, a nyelvtudomány alapvető és elfogadott tényeiről és nézeteiről, hanem valami másról (is); szellemében-szemléletében többről, az eleven nyelvről, ahogy születik-él-létezik és mozog, ahogy funkcionál, ahogy eszközként használható szóban és írásban, kőtblán és papiruszon, nyírfakérgen és pergamenen, képernyőn és levélben.

Valami frissesség árad a – szerényen csak füzeteknek nevezett – könyvből, s e frissességet nemcsak a (naprakész) szakirodalmi ismeretek közlése, a társadalmi változások okozta nyelvi változások ténye sugallja, hanem a mű szerkezete is. A fejezeteket ugyanis különféle tipográfiai blokkok (törzsszöveg, keretek, ábrák) törik meg (nem szét), könnyítve ezáltal a tájékozódást, a szöveg megértését, illusztrálva a mondandót, s az olvasó azt veszi észre, hogy szórakoztatja, lenyűgözi ez a sokszínűség.

A könyv maga nem közöl új és meglepő felfedezéseket a nyelvtudomány terén (ez nem is célja), nem változtatja meg alapvetően lingvisztikai ismereteinket – „csak” más megvilágításba helyezi azokat, s ezáltal olyan összefüggésekre bukkanhatunk, amelyek eddig esetleg kívül maradtak látómezőnkön.

A stílusról szóló fejezetből például megtudhatjuk, hogy az – vagyis a *stilus* – eredetileg függőlegesen álló tárgyat, oszlopot jelentett a görögöknél. A rómaiak már az íróvesszőt nevezték így. A régebbi stilisztikák az úgynevezett alakzatokat tekintették a stílus eszközeinek, a modern szemlélet szerint pedig a nyelv valamennyi eleme részt vesz a stílus létrehozásában. Kedves olvasó – tanár vagy diák –, volt-e már előttem kinnal és hibásan írt kérvény, önéletrajz, beadvány, kel-

lett-e magadnak is ilyesfélét szerkesztened? Nos, e fejezetben megfelelő példákat találhatsz bírósági idézésre, szociális segélykérelemre, önéletrajzra –, s ha konferenciát szervezel, értesítésre, tájékoztatóra is. S míg elmerengsz a megszólításokon (*Tisztelt Uram* vagy *Asszonyom*, *Kartársnő*, avagy *Mélyen tisztelt Professzorom!* – akihez fordulni kívánsz), vigasztaljon a tudat, hogy más nemzetek fiai/lányai is hasonló cipőben járnak, a briteknek, oroszoknak sem könnyű a megfelelő megszólítást eltalálni. Haladj hát tovább, olvasd el a *Nyelv és társadalom* című fejezetet, mely szintén nem tanulság nélküli. Toponimák a hatalom szolgálatában – vagy hogyan kereszteljük át településeink évszázadok nemesítette nevét (a napi politikának megfelelően). *Alexandra*, *Nikolett* és *Kitti* az egyik oldalról, *Erzsébet*, *Katalin* és *Mária* a másiktól: népszerű és hanyatló népszerűségű nevek. A 30-as, 40-es évek Szovjetuniója talán előttünk járt e téren (is), amikor a *Maruszját* és *Kátyát* a *Marlen* és *Gertrúd* váltotta fel? Nem, a sztálini korszak szülőit ezek is (az első a *Marx* és *Lenin* névből, a második a *geroj truda* – 'a munka hőse' – szavak összevonásából), mint oly sok más rövidítés, az „új gondolkodás” megkövetelte (korántsem édes) új stílusnak megfelelően.

A mű fejezetei (természetesen) nemcsak nyelv(észet)i nyincsenégeket tartalmaznak, hanem – a fent említettekén túl – betekintést nyújtanak több témába, mint például a nyelv(ek) keletkezése s a nyelvrokonság, az írás története, nyelvi síkok és grammatikai kategóriák, alapvetően azonban a nyelvről mint a kommunikáció eszközéről szólnak, mert a *Navigare necesse est* példájára a szerzők azt vallják: *kommunikálni kell, nem kommunikálni lehetetlen*. Ezt szolgálja a pápuák dobnyelve, ezt a Pioneer űrszonda. Kedves olvasó, ha érdeklődésedet felkeltette volna e néhány gondolat, vedd kézbe a Füzetet, s a fejezeteket záró Bibliográfiák révén tovább kalandozhatsz a témában. A könyvet ugyanis az Ábrák és keretek jegyzéke, a Tárgymutató és a Névmutató teszi teljessé és könnyen kezelhetővé. (Tóth Szergej – Vass László: Pápuáktól a Pioneerig. Nyelvészeti Füzetek 3. Szeged, Generalia, 1994. 184.)

Sulyok Hedvig